

INTELECTUALII ȘI SPANIA JULIÁN CARRÓN

Președinte al Fraternității Comunione e Liberazione din 2005, acest teolog originar din Estremadura, strămutat la Milano, nu se resemnează să reducă suferința care a prins rădăcini în viața europenilor la o chestiune economică. «Ceea ce e azi în pericol – a scris în *La bellezza disarmata* (Rizzoli, 2015) – e chiar omul, rațiunea lui, libertatea lui, inclusiv libertatea de a avea o rațiune critică.»

«La originea crizei actuale se află distrugerea umanului.»

de Fernando Palmero
foto de Javi Martínez

Julián Carrón e pe aceeași lungime de undă cu Benedict al XVI-lea în privința originii creștine a valorilor pe care s-a clădit civilizația europeană de la Iluminism încoace. E de asemeni de acord și cu diagnosticul eșecului lor într-un moment în care cheia condiției umane în Occident e «prăbușirea evidențelor pe care, secole de-a rândul, s-a bazat conviețuirea noastră». Căutarea unei «certitudini dătătoare de încredere, care să poată să rămână necontestată, dincolo de toate diferențele, a eșuat», constata la Subiaco, în 2005, cardinalul Ratzinger. «Nici chiar efortul grandios al lui Kant nu a fost în măsură să creeze necesara certitudine împărtășită (...). Tentativa, dusă la extrem, de a plăsmui realitățile umane făcând complet abstracție de Dumnezeu ne conduce tot mai aproape de marginea prăpastiei, spre o condiționare totală a omului», încheia el. «Se asistă așadar – comentează Carrón în *La bellezza disarmata*, o operă plină de erudiții și reflecții etice care investighează rădăcinile crizei actuale – la o răsturnare unică și semnificativă: acea separare radicală a filosofiei iluministe de originile sale creștine, care ar fi trebuit să asigure o deplină și autonomă afirmare a omului, „duce, în ultimă instanță, la dispensarea de om”».

Întrebare: *În cartea dvs insistați pe faptul că motivele acestei crize nu sunt doar economice.*

Răspuns: În ultimele decenii am traversat alte crize economice, care nu ne-au dus la această tentativă de a ne închide în noi înșine. Să reducem totul la rațiuni economice e prea simplist. Suntem în fața unei crize mult mai profunde. Papa vorbește despre o schimbare de epocă, pentru că în ultimele secole n-au existat schimbări atât de profunde. Valorile pe care se bazează lumea occidentală, libertatea, progresul, libertatea de conștiință, posibilitatea ce fiecare să-și poată decide destinul, solidaritatea, fraternitatea ... încep să nu mai fie evidente, și problema e să știm ce avem azi în comun, pe ce baze putem întemeia conviețuirea noastră în Europa și în lume.

Întrebare: *În Franța, la primul scrutin electoral, 50% dintre alegători a votat pentru poziții împotriva sistemului, iar la scrutinul decisiv 35% a susținut poziția rasistă a lui Marine Le Pen; e oare un simptom?*

R: În urmă și numai cu cinci ani, nimeni nu și-ar fi imaginat un astfel de rezultat. Ceea ce s-a întâmplat în Franța e o reacție dictată de frică, cei care au votat-o pe Le Pen consideră că așa se poate apăra mai bine ceea ce e «al nostru», ca și cum soluția ar fi crearea unor noi ziduri de apărare în loc să se mediteze la ce anume a dus la această situație. Cum spunea Bauman, ceea ce pareă un stâlp care n-ar fi putut ceda niciodată, democrația, a început să fie pus în dubiu.

Întrebare: *Cărui fapt i se datorează această derivă naționalistă de care suferim și aici, și care pune sub semnul întrebării Uniunea Europeană?*

R: Originea e aceeași. Problemele pe care le înfruntăm sunt de o așa natură încât doar dacă le abordăm împreună le vom putea rezolva. Știm cu toții că anumite lucruri ale Uniunii Europene nu au funcționat cum am fi vrut, ar fi o greșală să nu recunoaștem asta. Însă mi se pare că nu e o soluție să ne izolăm, și într-un context istoric atât de globalizat cred că ar fi o naivitate. Cum spune Hannah Arendt, crizele sunt utile pentru că ne fac să ne întoarcem la întrebările care ne provoacă, și nu mai putem să dăm răspunsuri prefabricate. O criză e o oportunitate pentru a crea spații de dialog și pentru a stabili locuri în care să ne ascultăm unii pe alții, și nu ca să facem să predomine aroganța noastră.

Întrebare: *Terorismul islamic a contribuit la slăbirea proiectului european?*

R: Oliver Roy, în Franța, a dat o interpretare care ține cont de rădăcina ultimă a acestui tip de terorism. Ne gândim la terorist ca și cum ar fi un islamist radical, dar de cele mai multe ori este vorba despre un imigrant de a doua generație, care nu neapărat respectă preceptele islamului, care a fost la închisoare și care a trăit o radicalizare neprevăzută. Sunt oameni cu probleme, delincvenți care au devenit musulmani și au găsit o justificare a problemelor pe care le aveau deja dinainte. Dar lipsa unei rațiuni ultime de a trăi e ceea ce îi face pe mulți să opteze pentru o atitudine violentă, pentru că distrugerea umanului e ceea ce se află la originea crizei actuale. Pot fi oameni care de-abia au sosit, sau de a doua generație, care nu se adaptează, ca mulți copii din familiile noastre. De aceea, și dacă i-am da afară pe toți, n-am rezolva nimic, pentru că problema nu o creează ei, ei fac ca problema pe care noi o aveam dinainte să devină manifestă.

Întrebare: *Unii cred că pentru a lupta împotriva jihadismului ar fi necesară o reînarmare morală a Occidentului. Dumneavoastră, dimpotrivă, propuneți «frumusețea dezarmată»: nu e ceva naiv de utopic?*

R: Reînarmarea morală e o nouă formă de impunere. Când un copil merge la școală cu o bardă de fier în ghiozdan, unica posibilitate de a-l face să renunțe la instinctele sale agresive e să-l provoci cu o formă de viață care să îl seducă și care să fie mai atrăgătoare decât violența. Aceasta e unica reînarmare morală care dezarmează. Nu cred în alternative. Celelalte sunt relații de putere. Există două alegeri posibile: fie creăm State de poliție, pentru apărarea cărora vom trăi mereu într-un regim al fricii de ceilalți, fie State deschise în care să existe spații destinate descoperirii motivelor pentru care merită să trăiești.

Întrebare: *Dar există și rațiuni internaționale, cum ar fi războiul dintre suniți și sciiți.*

R: Da, dar trebuie să ținem cont că marile schimbări care au avut loc în Orientul Mijlociu au fost provocate de războaie importate din străinătate. Nu vrem să spunem că Saddam Hussein ar fi un sfânt, dar, după tot ceea ce s-a întâmplat, irakenii nu stau mai bine. Și în mod cert asta le poate oferi unora un alibi pentru folosirea religiei ca ratificare a violenței, pentru a putea justifica ceea ce e imposibil de justificat.

Întrebare: *Faptul că Islamul nu a cunoscut un iluminism, așa cum s-a întâmplat în creștinism, nu face greoi accesul la democrație pentru țările arabe?*

R: Poate că da, și asta ne face să ne dăm seama de naivitatea celor care pretind că ar putea exporta democrația, care e o valoare occidentală și a fost rezultatul unui proces foarte lung de

construcție socială, culturală și umană. Benedict al XVI-lea a recunoscut că atunci când Creștinismul a devenit religie de Stat, Iluminismul a fost cel care ne-a amintit nouă, creștinilor, că rolul religiei fusese distorsionat. Și acest parcurs trebuie să îl facă toate religiile și toate culturile, pentru ca fiecare om, independent de crezurile sale, să poată avea acces la adevăr fără niciun fel de constrângere. Cum spunea Charles Péguy, un adevăr care n-ar fi acceptat în mod liber, pe cine ar putea interesa?

Întrebare: *De ce creștinismul, sau mai concret Biserica, provoacă în anumite ramuri ale societății un refuz atât de mare?*

R: Aceasta e o întrebare pe care noi, creștinii, trebuie să ne-o punem, cum ne amintea T.S. Eliot: Biserica e cea care a abandonat umanitatea, sau umanitatea a abandonat Biserica? E marea provocare la care a încercat să răspundă Conciliul Vatican II care, prin decretul despre libertatea religioasă, printre altele, a aprofundat natura adevărului, natura credinței creștine, care nu are nevoie de altă forță decât de evidența frumuseții. Dacă nu e așa, dacă creștinismul devine un complex de cutume și comportamente în care nu mai simți elanul de a-l provoca pe celălalt cu frumusețea a ceva care să îl atragă, atunci creștinismul nu va avea nicio perspectivă.

Întrebare: *[La noi] Biserica, după Tranziție, e acuzată și de faptul că profită de anumite privilegii. Credeți că e așa?*

R: Eu nu sunt un istoric, și în vremea aceea eram tânăr, dar e evident că fără schimbarea care a avut loc în Biserică odată cu Conciliul Vatican II ar fi fost mult mai dificilă o Tranziție pacifică, ceea ce a fost o tentativă din partea tuturor să recunoască că nu puteau trăi fără ceilalți. Când se pierde din vedere asta, și în mod arogant ne gândim că putem trăi fără ceilalți, totul se radicalizează. Biserica nu vrea niciun privilegiu, doar cere un spațiu pentru a putea oferi contribuția ei pe care, la fel cu oricare altă realitate prezentă în mediul social, cultural, de muncă etc o poate oferi. Nu are alt interes decât să apere asta.

Întrebare: *Cum credeți că a gestionat Guvernul lui Rajoy moștenirea pe plan legislativ în privința chestiunilor precum avortul, eutanasia sau căsătoria homosexuală?*

R: În acest tip de probleme legislația e ultimul punct. Problema nu e să fie impusă o poziție sau alta, ci ce anume face posibil ca anumite valori să poată fi din nou recunoscute ca fiind valide și de către alții pentru care ele nu sunt valide. Biserica consideră că viața poate fi trăită mai bine trăind-o în relație cu alții, că copiii cresc mai bine în cadrul unei familii, că oamenii trăiesc mai bine în căsătorie decât în divorț, dar toate astea nu se pot impune prin decrete. Ne-am gândit că pentru a ne bucura de libertate ar fi fost suficient să nu avem niciun fel de constrângeri, dar vine un moment în care te întrebi: de ce am libertatea? Nu e o problemă legislativă, legea e consecința a ceva care trebuie construit înainte, ca să poată fi recunoscut de către toți. Atunci când legile fac un pas în urmă – în legislația muncii, în apărarea femeii, a vieții, sau a ecologiei – ceea ce vedem sunt niște consecințe. De exemplu, nimeni nu ne constrânge să facem o lege ca să apărăm natura, ceea ce înseamnă că această valoare încă nu s-a prăbușit, și asta se reflectă și pe plan legal. Provocarea e să evităm, cum spune Papa, să predominie ideologia de a arunca la gunoi tot ceea ce nu ne trebuie, de a trata persoanele ca pe ceva ce folosim și apoi aruncăm.

Întrebare: *S-a pierdut valoarea vieții umane?*

R: Am considerat scontat faptul că viața ar avea o valoare în sine, dar nu ajunge viața; viața are valoare dacă are o semnificație, dacă există ceva care s-o facă demnă de a fi trăită. Viața trebuie

să te faci să te îndrăgostești, pentru că asta e ceea ce ajută ca eu să mă deschid în fața unui orizont mai mare și să încep să îl percep pe celălalt nu ca pe un adversar sau ca pe cineva care limitează libertatea mea, ci ca pe cineva care îmi mărește libertatea.

Întrebare: *Ce responsabilitate are, în această privință, educația?*

R: Cu cât sunt mai multe datele pe care le avem la dispoziție, cu atât e mai evident că suntem în fața unei urgențe educaționale. Odată un profesor avea în fața lui niște elevi dispuși să învețe. Azi nu, azi trebuie trezit interesul pentru ceea ce se explică pentru ca să poată avea o influență asupra persoanei, și pentru ca, oferindu-i acesteia un parcurs uman, un drum de cunoaștere, un drum de folosință a rațiunii, o educație spre libertate, să poată fi generat un individ care, la rândul său, să îi confere formă societății în care trăim. Adesea problema educației e problema adultului, nu doar a copiilor. Pentru mulți părinți unicul principiu e că ai lor copii nu trebuie să sufere greutățile pe care le-au suferit ei. Dar dacă îi scutim de acei factori care fac persoana să crească, în loc să-i însoțim și să-i ajutăm să crească depășind acei factori, vom crea niște veșnici copii. Pe de altă parte, azi educația constă în a le da elevilor o serie de instrumente tehnice ca să se poată descurca, fiindcă nu mai e de actualitate să le oferi o formație filosofică sau antropologică. Și aceasta e rațiunea pentru care suntem descoperiți în fața *fake news*-urilor. E ca și cum inima omului n-ar mai fi în stare să distingă adevărul. De asta trebuie să punem în centru persoana ca să o învățăm să privească lumea cu proprii ochi, să gândească cu propriul cap, dezvoltând un spirit critic care să facă eul mai protagonist și mai puțin spectator, mai leader și mai puțin partizan, mai cetățean și mai puțin supus.

Întrebare: *E necesară autoritatea în educație?*

R: Din punct de vedere etimologic autoritate înseamnă cineva care mă face să cresc. Cine nu are în viața sa astfel de persoane, de profesori sau de prieteni? Asta e autoritatea, martorul care îți spune: «Uite cum se poate trăi viața», nu cineva care îți impune autoritar o viziune asupra lucrurilor, ci cineva care te provoacă pur și simplu trăind.

Întrebare: *În situația actuală a Țării Basce, trebuie preferată uitarea în locul dreptății pentru a o lua din nou la drum?*

R: Dreptatea nu poate decât să-și desfășoare funcția ei față de cei care au comis delict. Totuși, ei își pot ispăși întreaga pedeapsă și să nu recunoască răul făcut. Și noi ne putem simți frustrați pentru că victimele nu vor mai avea niciodată înapoi persoanele iubite. Ne aflăm în fața unei probleme mai profunde. Dacă nu există o lume de dincolo, dreptatea e un cuvânt gol. Creștinismul a afirmat că lumea de dincolo a devenit prezentă în istorie. Isus, dându-și viața pentru oameni a provocat spirala violenței din care noi nu reușim să ieșim. Și fără această milostivire nu găsesc pace nici unii, nici ceilalți. Când oamenii se deschid în fața acestui proces începe să se întâmple un fapt care schimbă în primul rând chiar persoanele. Dacă în viață nu se întâmplă ceva care să predomine în prezent asupra tuturor grozăviilor din trecut, nu mai e nimic de făcut.